

vazbu mezi prospěchem ženy a prospěchem společnosti: čím více bude stát a jeho organizace přebírat práce, které dnes vykonávají jednotlivé ženy pro jednotlivé rodiny, tím větší vklad budou ženy přinášet k vytváření společenských, hmotných a kulturních hodnot.

*

Jak již bylo uvedeno v úvodu, kniha J. Bauerové *Zaměstnaná žena a rodina* je dilem, které bylo prostředředně vynuceno nejen narůstáním naléhavých problémů praxe, ale i potřebou vytvoření solidní teoretické báze pro řešení konkrétních otázek. Kolem pracujících žen, zejména matek s malými dětmi, je stále ještě řada nevyřešených momentů. Existuje také celá řada analýz a studií, které se z toho či onoho dílčího aspektu o řešení pokoušejí. Dosud však chyběla vyšší rovina pohledu, podávající jak komplexní marxistickou koncepci, tak její aplikaci v oblasti společenské praxe i analýzu této praxe.

Je přirozené, že při sledování tohoto cíle nemohla práce J. Bauerové stejně podrobně postihnout všechny stránky problému, jímž je ženská otázka. Volba byla vedena přímočaře — k ústřednímu momentu: k účasti ženy na společenské produktivní práci jako hlavnímu předpokladu její emancipace. Ostatní stránky byly dotčeny pouze v souvztáznosti k němu. Pro jejich další rozpracování je recenzovaná práce dobrým východiskem.

Eva Bártová

O. Čmolík — J. Varholík: *Pokolení*

Praha, Mladá fronta 1974, 257 s.

„Významným činitelem v procesu socialistické výstavby je mladá generace. Strana si váží přirozeného elánu a smyslu mládeže pro všechno pokrokové a spojuje s ní komunistickou budoucnost naší země. Péče o zdárný rozvoj mládeže, o její výchovu v duchu vědeckého světového názoru, proletářského internacionalismu a socialistického vlastenectví je proto prvořadým zájmem a úlohou strany a celé společnosti.“¹

Z tohoto postoje naší komunistické strany k mládeži zřejmě vycházeli autoři. Dlouholetí pracovníci v československém mládežnickém hnutí, při psaní této publikace o mladé generaci, kterou vydalo nakladatelství Mladá fronta ke konci roku 1974. Dali si za úkol přispět k objasnění některých zákonitostí rozvoje socialistické společnosti z hlediska výměny generací. V této knize podali také charakteristiku mladé generace jako sociálně demografické skupiny, dále se pokusili formulovat teoretické otázky organizace, vzdělání a výchovy mládeže v současných podmínkách naší společnosti. Autoři provedli též kritický rozbor antimarxistické teorie „generačního konfliktu“ a dalších revizionistických a antisocialis-

tických koncepcí, které byly před nedávnem šířeny i v Československu.

Publikace je členěna do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole, *Mládež v sociální struktuře společnosti*, jsou nejprve vymezeny pojmy pokolení, generace, mládež a jejich vztah ke společnosti. Autoři uvádějí řadu přístupů k definici pojmu „mládež“ a nakonec, přes všechny obtíže, které s vymezením tohoto pojmu souvisejí, podávají vlastní definici mládeže, kterou charakterizují takto: „Mládež je značně dynamická, sociálně demografická společenská skupina ve věku 15–30 let. Má charakteristické obecné biologicko-psychologické, sociálně ekonomické a sociálně psychologické rysy, vlastnosti a hodnotové orientace, podmíněné charakterem sociálních vztahů ve společnosti. Mládež je společenský faktor, významující se dočasností a zároveň univerzálností, nacházíme jej v jakékoli společnosti, na kterémkoli stupni vývoje, má některé zvláštnosti, odlišující jej od ostatních věkových skupin společnosti.“

V této kapitole si také kladou otázku, zda existuje konflikt pokolení, neboli „generační konflikt“, a v této souvislosti analyzují názory buržoazních sociologů, kteří aktivně propagují teorii generačního konfliktu (např. J. Kennana, L. Feuera, D. Bella, W. Millse aj.) a kteří se snaží různými cestami dokázat, že mládež je takřka jediná revoluční síla současnosti (H. Glaser), nebo že dokonce mladá inteligence je ve vyspělých západních kapitalistických státech jedinou „radikální hybnou silou vývoje“ (W. Mills). Značná část této kapitoly je také věnována analýze teorií „proroka radikálního mládežnického a studentského hnutí“ v USA, Francii, Itálii a NSR H. Marcuse.

Kapitulu uzavírají tím, že vědecký a objektivní je pouze třídní přístup k mládeži, nelze tedy pojímat mládež jako samostatnou, kompaktní sociální třídu, stojící proti všem ostatním třídám a sociálním skupinám společnosti.

Ve druhé kapitole, nazvané *K problému posloupnosti generací*, se autoři zabývají nejprve tím, v čem tkví podstata posloupnosti generací, a dokazují, že posloupnost pokolení je vlastně sociologickou zákonitostí, která platí po celou dobu lidské historie, ve všech společensko-ekonomických formacích, že je nezbytným předpokladem rozvoje společnosti, která vyjadřuje to, že nově generace zachovávají a utvrzují výdobytky pokroku dosažené předchozí generací a dále je rozvíjejí. Zároveň charakterizují posloupnost pokolení jako sociální proces a ukazují, že posloupnost pokolení má své specifické zvláštnosti. Dále se autoři podrobně zabývají specifikou posloupnosti generací v socialistické společnosti, mechanismy směny generací v socialismu, jednou a rozdíly generací a jejich aktivními úkoly v rozvoji společnosti, základními subjektivními faktory směny generací v socialistické společnosti. Kapitola je zakončena úvahou o úloze komunistické strany a svazu mlá-

¹ Rezoluce XIV. sjezdu KSČ, Praha, Svoboda 1971, s. 39.

deže v procesu uskutečňování poslušnosti generací za socialismu.

Třetí kapitola je věnována problematice *Mladá generace a její organizace v socialistickém Československu*. V této kapitole je nejprve podána sociologická a demografická charakteristika naší současné mladé generace, jsou ukázány strukturní změny československé socialistické společnosti vůbec a mládeže zejména. Další část kapitoly se zabývá organizací mládeže v naší společnosti a politicko-organizačními zásadami jejího působení — úkoly svazu mládeže, základními principy výstavby svazu mládeže. Dále je podán stručný historický vývoj mládežnického hnutí v Československu od doby vzniku samostatného československého státu až do dnešní doby.

Závěr kapitoly tvoří kritika některých teorií československých autorů o úloze mladé generace a mládežnické organizace v socialistické společnosti z let 1967–1969, které měly záporný vliv na část naší mládeže. Jedná se zejména o ty teorie, které hodnotily jevy bez třídního přístupu, které se snažily popřít vedoucí úlohu strany a proti zásadám marxismu-leninismu stavěly teorie o tzv. „demokratickém socialismu“.

Čtvrtá a poslední kapitola se zabývá *současnými problémy výchovy mladé generace v duchu socialistických a komunistických idejí*. V této kapitole se autoři nejprve zabývají vztahem mladé generace v ČSSR k základním hodnotám socialismu, socialistickým vlastnictvím mladé generace a vztahem k jiným národům. Kapitola je proložena zajímavými výsledky několika anketních šetření mezi mládeží. Dále jsou zde nastíněny základní směry komunistické výchovy mládeže v současném období socialistické společnosti — výchova k práci a socialistické morálce, socialistické vlastnictví a proletářský internacionaismus, vědecký světový názor, výchova v duchu revolučních tradic, ateistická výchova mládeže.

Závěr kapitoly je věnován problematice práce a vzdělání mládeže v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí.

Tato zajímavá publikace je doplněna bohatou bibliografií a cenným tabulkovým materiálem, ve kterém jsou obsaženy některé demografické údaje o mladé generaci v ČSSR, sestavené na základě materiálů Federálního statistického úřadu. Rozsah problémů mládeže v socialistické společnosti pochopitelně není možné vyčerpat v jediné publikaci. Nicméně se autorům práce *Pokolení* podařilo významně přispět k objasnění některých základních otázek pojetí mládeže v socialismu i ke zpřesnění koncepcí práce organizace mládeže. K nepochybným kladům publikace patří snaha aplikovat a využít v práci o československé mládeži metodologická východiska sovětských autorů, vypořádat se s nesprávnými teoretickými koncepcemi i rozvinout některé základní teze marxismu-leninismu o politickém systé-

mu socialistické společnosti v oblasti práce organizace mládeže.

Názory autorů budou nepochybně dalším rozvojem socialistické praxe i teorie doplňovány a zpřesňovány. To ovšem publikaci neubírá na významu, naopak. Od konce šedesátých let je to v české literatuře první pokus o systematické objasnění problémů mládeže v socialistické společnosti.

Alena Kunstová

Aktuální otázky integrace věd o člověku
(Sborník statí ze sympozia konaného 19.–20. listopadu 1973 v Liblicích).

Praha, Československá sociologická společnost při ČSAV 1974, 229 s.

„... přírodní vědy zahrnou i vědu o člověku stejnou měrou jako věda o člověku zahrne přírodní vědy: bude to jedna věda.“

Slovy Karla Marxe se otevírá sborník statí přednesených na sympoziu *Aktuální otázky integrace věd o člověku*, sympoziu uspořádaném v r. 1973 v Liblicích sekci sociologie pro integrální zkoumání člověka Československé sociologické společnosti.¹ Sborník věnovaný aktuálním otázkám života člověka a nezbytnosti integrálního přístupu k fenoménu člověk zahrnuje kromě úvodních referátů 14 příspěvků. V prvním z nich (*Není lidského světa bez lidí*) navazují A. Sirácky a K. Rychtařík slovy „vše lidské, člověčensky krásné, vše nejkrásnější v našem světě a vlastně i samotná schopnost žít jako člověk, může existovat jen proto, že člověk žije ve společnosti lidí“ (s. 12) přímo na úvodní slova K. Marxe. Oba autoři ve své statí nejprve analyzují koncepcie západních sociologů a filozofů, jejichž společným znakem je zkoumání člověka mimo konkrétní společenské vztahy, konkrétní historické podmínky, zkoumání a hodnocení jakéhosi „obecného“ člověka či člověka „vůbec“, existujícího nezávisle na konkrétních společenských vztazích. Součástí těchto koncepcí je i snaha dokázat, že mezi jedincem a společností existuje věčný antagonismus, že společenské prostředí představuje vždy prostředí cizí, nepřátelské a nepřírozané „přírozeným“ vlastnostem jedince. Kritikou teorií sociální akce, biologické nedokonalosti, teorie sociálních typů atp. se dopracovávají k formulaci základních východisek marxistického sociologického přístupu k jedinci. Tento jedinec, který má jak svoji individuálnost, tak i společenskost, který žije ve své individuálnosti i ve své společenské formě existence, zajímá sociologii jako příslušník určité společenské skupiny, vrstvy, třídy, jako příslušník určité společnosti, jako nositel určitých sociálních vlastností, sociálně podmíněných rysů, jako jedinec zaujímající jisté místo v systému společenských vztahů. Je logické, že autoři se při své formulaci zá-

¹ Viz Lenin, V. I.: *Nejbližší úkoly sovětské moci*. Spisy, sv. 27. Praha, SNPL 1954.